

Родителска отговорност - България

СЪДЪРЖАНИЕ

- 1 Какво на практика означава правният термин „родителска отговорност“? Какви са правата и задълженията на носителя на родителска отговорност?
- 2 Като общо правило, кой носи родителска отговорност за детето?
- 3 Ако родителите не са в състояние или не желаят да упражняват родителска отговорност за детето си, може ли друго лице да бъде назначено на тяхно място?
- 4 Ако родителите се разведат или се разделят, как се решава въпросът за родителската отговорност за в бъдеще?
- 5 Ако родителите сключат споразумение по въпроса за родителската отговорност, какви формалности трябва да се спазят, за да стане споразумението правнообвързващо?
- 6 Ако родителите не могат да постигнат споразумение по въпроса за родителската отговорност, какви са алтернативните средства за разрешаване на спора, без да се стига до съд?
- 7 Ако родителите стигнат до съд, по какви въпроси, свързани с детето, съдията може да постанови решение?
- 8 Ако съдът реши единият родител да има еднолично попечителство над детето, означава ли това, че този родител може да решава всички въпроси, свързани с детето, без предварително да се консултира с другия родител?
- 9 Ако съдът реши родителите да имат съвместно попечителство на детето, какво на практика означава това?
- 10 Към кой съд или орган трябва да се обърне, ако искам да подам молба за родителска отговорност? Какви формалности трябва да се спазят и какви документи трябва да приложи към молбата си?
- 11 По какъв ред се решават тези дела? Съществува ли бързо производство?
- 12 Мога ли да получа правна помощ за покриване на разходите по производството?
- 13 Възможно ли е да се обжалва решение за родителска отговорност?
- 14 За изпълнението на решение относно родителската отговорност в някои случаи може да е необходимо да се подаде молба до съд или до друг орган. По какъв ред се извършва това?
- 15 Какво трябва да направя, за да може решение за родителска отговорност, издадено от съд в друга държава членка, да бъде признато и изпълнено в тази държава членка?
- 16 Към кой съд в тази държава членка трябва да се обърне, за да оспоря признаването на решение за родителска отговорност, постановено от съд в друга държава членка? Каква е процедурата в такива случаи?
- 17 Кое право прилага съдът в производство по родителската отговорност, когато детето или страните по делото не живеят в държавата членка на съда, или са с различно гражданство?

1 Какво на практика означава правният термин „родителска отговорност“? Какви са правата и задълженията на носителя на родителска отговорност?

Легалните термини, възприети в българското законодателство са „родителски права и задължения“ и „упражняване на родителски права“. Понятието включва всички права и задължения на родителите по отношение на ненавършилите пълнолетие деца. Малолетни са децата на възраст до четиринадесет години, а децата на възраст от четиринадесет до

осемнадесет години са непълнолетни деца. Родителски права се упражняват както по отношение на малолетни, така и по отношение на непълнолетни деца. При осиновяване между осиновения и неговите низходящи, от една страна, и осиновителя и неговите роднини - от друга, възникват права и задължения като между роднини по произход, а правата и задълженията между осиновения и неговите низходящи с роднините им по произход се прекратяват. С решението за прекратяване на брака с развод, съдът задължително се произнася по въпросите относно упражняването на родителските права, личните отношения и издръжката на децата, родени от брака, както и за ползването на семейното жилище, при което се взема предвид интересът на децата. Съдът решава на кого от съпрузите да се предостави упражняването на родителските права, определя мерките относно упражняването на тези права и относно личните отношения между децата и родителите и издръжката на децата. При определяне на родителя, на когото се предоставя упражняването на родителските права, съдът преценява всички обстоятелства с оглед интересите на децата, като изслушва родителите и децата, ако са навършили десет години.

2 Като общо правило, кой носи родителска отговорност за детето?

Общото правило е родителските права да се упражняват от двамата родители заедно и поотделно. Изрично е уредено правото на бабата и дядото на контакти с детето. Ненавършилите пълнолетие деца са длъжни да живеят при родителите си, освен ако важни причини налагат да живеят другаде. При отклонение от това задължение, по искане на родителите, районният съд по местоживеенето им, след като изслуша детето, ако е навършило десет години, издава заповед за връщането му при родителите. Всеки от родителите може сам да представлява малолетните си деца и да дава съгласие за правните действия на непълнолетните си деца само в техен интерес. Отчуждаването на недвижими и движими вещи с изключение на плодовете и вещите, които подлежат на бързо разваляне, обременяването им с тежести и изобщо извършването на действия на разпореждане, които се отнасят до имущества на ненавършили пълнолетие деца, се допуска с разрешение от районния съд по местоживеенето само при нужда или очевидна тяхна полза. Дарение, отказ от права, даване на заем и обезпечаване на чужди задължения чрез залог, ипотека или поръчителство от ненавършили пълнолетие деца са нищожни.

3 Ако родителите не са в състояние или не желаят да упражняват родителска отговорност за детето си, може ли друго лице да бъде назначено на тяхно място?

Когато поведението на родителя представлява опасност за личността, възпитанието, здравето или имуществото на детето, районният съд служебно или по искане на другия родител или на прокурора взема съответни мерки в интерес на детето, като при нужда го настанява в подходящо място. Такива мерки се вземат и когато родителят поради продължителна физическа или душевна болест или поради продължително отсъствие или други обективни причини не е в състояние да упражнява родителските си права. В особено тежки случаи: когато без основателна причина трайно не полага грижи за детето и не дава издръжка; когато е оставил детето за отглеждане в специализирана институция и не го е потърсил в шестмесечен срок от деня, в който е трябвало да го вземе, родителят може да бъде лишен от родителски права. Производството за лишаване от родителски права се образува служебно от районния съд или по искане на другия родител или на прокурора. Във всички случаи на ограничаване или лишаване от родителски права съдът определя и мерките относно личните отношения между родителите и децата. При изменение на обстоятелствата или по молба на родителя, съдът може да възстанови родителските му права. Съдът съобщава служебно на общината по местожителството на родителя за съответно вписване на лишаването от родителски права или на последвалото им възстановяване, за да бъде назначен попечител - при непълнолетните деца или настойник - при малолетните деца. >По силата на съдебно решение, в производство по молба на дирекция „Социално подпомагане“ може да бъде настанено извън семейството си дете, чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени или по обективна причина или без основателна причина трайно не полагат грижи за детето, което е жертва на насилие в семейството и съществува сериозна опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие. В социално заведение или в приемно семейство се настанява детето и в случаите по чл. 11 от Конвенцията за защита правата на детето от 1996 г.

Настаняването на дете в семейство на роднини или близки, както и настаняването на дете за отглеждане в приемно семейство или специализирана институция, се извършва от съда. До произнасяне на съда, дирекция "Социално подпомагане" по настоящия адрес на детето извършва временно настаняване по административен ред.

4 Ако родителите се разведат или се разделят, как се решава въпросът за родителската отговорност за в бъдеще?

При разногласие между родителите, които живеят заедно, по отношение на въпроси, свързани с упражняване на родителските права, спорът се решава от районния съд след изслушване на родителите и ако е необходимо, на детето. Решението може да се обжалва по общия ред.

Когато родителите не живеят заедно и не могат да постигнат съгласие при кого от тях да живеят децата им, спорът се решава от районния съд по местопребиваването на децата, след като бъдат изслушани, ако са навършили десет години. Решението може да се обжалва по общия ред.

5 Ако родителите сключат споразумение по въпроса за родителската отговорност, какви формалности трябва да се спазят, за да стане споразумението правнообвързващо?

Извънсъдебни споразумения по въпроси, свързани с предоставяне, упражняване на родителски права, режим на контакти на родителя, който не упражнява родителските права, могат да бъдат сключени между родителите, но не подлежат на принудително изпълнение. Независимо от наличието на извънсъдебно споразумение, всеки от родителите може да повдигне спор за предоставяне на упражняването на родителските права или за режим на контакти с детето пред съд, като съдът ще разреши спора за упражняването на родителските права заанапред, независимо от наличието на извънсъдебно споразумение. Идентична е правната уредба на режима на контакти на детето с родителя, комуто не е предоставено упражняването на родителските права и който не живее с детето.

6 Ако родителите не могат да постигнат споразумение по въпроса за родителската отговорност, какви са алтернативните средства за разрешаване на спора, без да се стига до съд?

Съгласно Закона за медиацията, семейни спорове могат да бъдат предмет на медиация, но постигнатото споразумение в частта за родителските права подлежи на принудително изпълнение съгласно Гражданско процесуалния кодекс след изричното му одобряване от съда.

7 Ако родителите стигнат до съд, по какви въпроси, свързани с детето, съдията може да постанови решение?

Съдът може да вземе решение по всеки въпрос, с който е сезиран, включително мястото на пребиваване на детето, определяне на родител, който ще упражнява родителските права, определяне на режим на контакти на детето с другия родител, правата за посещение/достъп на родителите, задължението за изплащане на издръжка на детето, изборът на училище за детето, името на детето и т.н. Виж. Въпрос №3 и 4.

8 Ако съдът реши единият родител да има еднолично попечителство над детето, означава ли това, че този родител може да решава всички въпроси, свързани с детето, без предварително да се консултира с другия родител?

По принцип родителят, който упражнява родителските права, взема решения, засягащи ежедневието на детето, вкл. например да реши кое училище ще посещава детето. Съществуват и действия, при които е необходимо съгласието на двамата родители, напр. издаване на документи за самоличност на детето, напускане на страната, независимо от продължителността и целта на напускането, вкл. с туристическа цел.

9 Ако съдът реши родителите да имат съвместно попечителство на детето, какво на практика означава това?

Когато родителите не живеят заедно, съдът е задължен да определи един от двамата родители, който ще упражнява родителските права, както и в същото решение да определи режим на контакти с другия родител. Независимо от горното, няма ограничения при съдебна спогодба родителите да определят по-широк от възприетия от практиката режим на контакт на детето с другия родител. Възприетата практика на съдилищата, приета и от страните по брачни дела, е определяне на режим на контакти в два или повече почивни дни през месеца и определен брой седмици през ваканцията на детето.

10 Към кой съд или орган трябва да се обърна, ако искам да подам молба за родителска отговорност? Какви формалности трябва да се спазят и какви документи трябва да приложат към молбата си?

Компетентен е районният съд по местожителството на ответника. Когато искът е съединен с иск за издръжка на детето, ищецът може да предяви претенцията и пред съда по собственото си местожителство.

11 По какъв ред се решават тези дела? Съществува ли бързо производство?

Производството по молбите за спорове за упражняване на родителски права се разглежда по общия ред. Когато въпросът се разглежда в рамките на висящ исков процес за развод, родителите могат да поискат от съда да постанови привременни мерки по отношение на детето за упражняване на родителски права и режима на контакти с другия родител.

12 Мога ли да получа правна помощ за покриване на разходите по производството?

Страните по делото могат да получат правна помощ при общите условия за предоставяне на правна помощ, уредени в Закона за правната помощ.

13 Възможно ли е да се обжалва решение за родителска отговорност?

Решението, постановено от районния съд, подлежи на въззивно обжалване по общия ред, пред окръжен съд, в двуседмичен срок от получаване на преписа от решението от страната.

14 За изпълнението на решение относно родителската отговорност в някои случаи може да е необходимо да се подаде молба до съд или до друг орган. По какъв ред се извършва това?

Влезлите в сила решения на съда подлежат на принудително изпълнение при условията и по реда на Гражданско процесуалния кодекс. По отношение на задълженията за извършване на определено незаместимо действие или бездействие, както и по отношение на задължението за предаване на дете съществуват изрични разпоредби. Принудителното изпълнение се осъществява от държавен или частен съдебен изпълнител по избор на вискателя.

15 Какво трябва да направя, за да може решение за родителска отговорност, издадено от съд в друга държава членка, да бъде признато и изпълнено в тази държава членка?

Прилага се Регламент №2201/2003 на Съвета на ЕО относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и дела свързани с родителска отговорност, както и разпоредбата на чл.621 от Гражданско процесуалния кодекс (в сила от 24.07.2007год.).

16 Към кой съд в тази държава членка трябва да се обърне, за да оспоря признаването на решение за родителска отговорност, постановено от съд в друга държава членка? Каква е процедурата в такива случаи?

Прилага се Регламент №2201/2003 на Съвета на ЕО относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и дела свързани с родителска отговорност – чл.622 от Гражданско процесуалния кодекс (в сила от 24.07.2007год.) Родово компетентен е окръжният съд по местожителството на насрещната страна, а ако последната няма постоянен адрес на територията на Република България - по местожителството на заинтересованата страна, а когато и заинтересованата страна няма местожителство в Република България - пред Софийски градски съд. Молбата за признаване и допускане на изпълнение на решение на чуждестранен съд или на друг чуждестранен орган за упражняване на родителски права и за възстановяване упражняването на родителски права при неправомерно прехвърляне на дете, основаваща се на Европейската конвенция за признаване и изпълнение на решения за упражняване на родителски права и възстановяване упражняването на родителските права от 1980 г., съставена в Люксембург на 20 май 1980г. (ратифицирана със закон - ДВ, бр.21 от 2003г.) (ДВ, бр.104 от 2003г.), наричана по-нататък "Люксембургската конвенция", се разглеждат от Софийския градски съд в открито заседание, в което участват Министерството на правосъдието или молителя, страните по чуждестранното решение и прокурор. Съдът изслушва детето след становище от дирекция "Социално подпомагане" към общината по настоящия адрес на детето. Производството за признаване и допускане на изпълнение на чуждестранно решение се спира, когато : в български съд има висящо производство по съществуващото на спора, което е започнало след производството в държавата, където е постановено решението, чието признаване и/или допускане на изпълнение се иска. Горното се прилага и в случаите, когато друго решение относно упражняване на родителските права е предмет на производство по признаване и/или допускане на изпълнението му пред българските съдилища, като се уведомява незабавно съответния съд, който е длъжен да се произнесе в едномесечен срок от уведомяването. Съдът се произнася с решение в едномесечен срок от постъпването на молбата, което подлежи на обжалване пред Софийския апелативен съд, чието решение е окончателно. По същия ред се разглеждат молбите за признаване и допускане на изпълнение на решение за упражняване на родителските права, постановено след прехвърлянето на детето, ако с решението това прехвърляне е обявено за неправомерно. Признаването и изпълнението на решение на друга държава - страна по Люксембургската конвенция, се отказва в случаите по чл. 8 и чл.9, когато са налице предпоставките по чл. 10, ал. 1 от конвенцията, и се допуска само и доколкото то е изпълняемо в държавата, където е постановено. Същата процедура се прилага съответно и по отношение на Конвенцията за защита правата на детето от 1996 г. относно признаването и изпълнението на решения на чуждестранни съдилища и на други чуждестранни органи.

17 Кое право прилага съдът в производство по родителската отговорност, когато детето или страните по делото не живеят в държавата членка на съда, или са с различно гражданство?

Отношенията между родители и деца се уреждат от правото на държавата, в която е тяхното общо обичайно местопребиваване. Ако родителите и детето нямат общо обичайно местопребиваване, отношенията между тях се уреждат от правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване на детето, или от неговото отечествено право, ако то е по-благоприятно за него. Учредяването и прекратяването на настойничеството и попечителството се уреждат от

правото на държавата, в която лицето, което се поставя под настойничество или попечителство, има своето обичайно местопребиваване. Отношенията между лицето, поставено под настойничество или попечителство, и настойника или попечителя се уреждат от правото, което е било приложено при поставянето под настойничество или попечителство.

Версията на националния език на тази страница се поддържа от съответното звено за контакт към Европейската съдебна мрежа. Преводите са направени от Европейската комисия. Възможно е евентуални промени, въведени в оригинала от компетентните национални органи, все още да не са отразени в преводите. Нито ЕСМ, нито Европейската комисия поемат каквато и да е отговорност по отношение на информацията или данните, които се съдържат или са споменати в този документ. Моля, посетете рубриката „Правна информация“, за да видите правилата за авторските права за държавата-членка, отговорна за тази страница.

Последна актуализация: 01/07/2019